

Szoftverfejlesztés

Jeszenszky Péter

jeszenszky.peter@inf.unideb.hu

Utolsó módosítás: 2024. február 15.

Felhasznált irodalom

- A prezentáció az alábbi forrásokon alapul:
 - Ian Sommerville. *Software Engineering*. 10th ed. Pearson, 2015. <https://software-engineering-book.com/>
 - A 2006-ban megjelent 8. kiadás érhető el magyar nyelven:
 - Ian Sommerville. *Szoftverrendszerek fejlesztése*. Második, bővített, átdolgozott kiadás. Panem Könyvkiadó Kft., 2007.
 - Pierre Bourque (ed.), Richard E. (Dick) Fairley (ed.). *Guide to the Software Engineering Body of Knowledge, Version 3.0*. IEEE Computer Society, 2014.
<https://www.computer.org/education/bodies-of-knowledge/software-engineering>
 - *Software and Systems Engineering Vocabulary (SEVOCAB)*. IEEE Computer Society, 2021. <https://pascal.computer.org/>

SWEBOOK

- Webhely:
<https://www.computer.org/education/bodies-of-knowledge/software-engineering>
- A cím magyarul: „Útmutató a szoftverfejlesztés tudásanyagához”
- Az IEEE Computer Society projektje: <https://www.computer.org/>
- Útmutatóként szolgál a szoftverfejlesztés tudásanyagának általánosan elfogadott részéhez.
- 15 tudásterületet azonosít a szoftverfejlesztésen belül, melyek mindegyikét egy fejezet tárgyalja.
- ISO szabványként is jóváhagyásra került:
 - *ISO/IEC TR 19759:2015: Software Engineering – Guide to the software engineering body of knowledge (SWEBOK)*
<https://www.iso.org/standard/67604.html>

Mi a szoftver?

- Programok és a hozzájuk tartozó dokumentáció.
- A szoftvertermékek fejlesztése történhet egy adott ügyfél vagy az általános piac számára.

Szoftvertermékek

- **Általános célú szoftverek:** Önálló rendszerek, melyeket a nyílt piacon értékesítenek bármely vevőnek, aki képes megvenni őket.
 - Például: szövegszerkesztők, grafikus programcsomagok, projektkezelő eszközök, könyvtári információs rendszerek, számviteli rendszerek, ...
- **Egyedi szoftverek:** Egy adott ügyfél által megrendelt rendszer. A szoftverszállító kifejezetten ennek az ügyfélnek fejleszti a szoftvert.
 - Például: elektronikus eszközök vezérlő rendszerei, egy adott üzleti folyamatot támogató rendszerek, légiforgalmi irányítási rendszerek, ...

A jó szoftver lényeges jellemzői

- **Karbantartathatóság:** A szoftvert úgy kell megírni, hogy az ügyfelek változó igényeinek megfelelően legyen továbbfejleszthető. Ez döntő fontosságú jellemző, mert a szoftverek változása elkerülhetetlen követelmény a változó üzleti környezetben.
- **Megbízhatóság és biztonság:** A megbízható szoftver nem okozhat fizikai vagy gazdasági károkat egy rendszerhiba esetén. A rosszindulatú felhasználóknak nem szabad hozzáférni a rendszerhez vagy károsítani azt.
- **Hatékonyság:** A szoftver nem használhatja pazarlóan a rendszer erőforrásait, mint például a memória és a processzoridő.
- **Elfogadhatóság:** A szoftver elfogadható kell, hogy legyen azon felhasználók számára, akiknek tervezték. Ez azt jelenti, hogy érthető, használható és az általuk használt más rendszerekkel kompatibilis kell, hogy legyen.

Mi a szoftverfejlesztés? (1)

- Definíció (SEVOCAB):
 - Tudományos és technológiai tudás, módszerek és tapasztalat szisztematikus alkalmazása szoftverek tervezéséhez, megvalósításához, teszteléséhez és dokumentálásához.
- A szoftverfejlesztés tehát egy mérnöki tudományág.

Mi a szoftverfejlesztés? (2)

- Definíció (Sommerville):
 - A szoftverfejlesztés (*software engineering*) mérnöki tudományág, mely a szoftverek létrehozásának valamennyi kérdésével foglalkozik a rendszer specifikáció korai szakaszaitól kezdve a rendszer használatba vétel után karbantartásáig.

A szoftverfejlesztés története

- Szoftverfejlesztés (*software engineering*) címmel került megrendezésre 1968-ban egy NATO konferencia, melyet a szoftverkrízis megvitatásának szenteltek.
 - Világossá vált, hogy a programok fejlesztésére szolgáló egyedi módszerek nem alkalmazhatóak nagy és bonyolult szoftverrendszerek esetén.

Miért fontos a szoftverfejlesztés? (1)

- Az egyén és a társadalom egyre nagyobb mértékben függ a fejlett szoftverrendszerektől. Képesnek kell lennünk megbízható rendszerek gazdaságos és gyors előállítására.

Miért fontos a szoftverfejlesztés? (2)

- Hosszú távon általában olcsóbb szoftverfejlesztési módszereket és eljárásokat használni a szoftverrendszerekhez, mint csupán úgy megírni a programokat, mint ha egy személyes programozási projektről lenne szó. A legtöbb fajta rendszernél a költségek nagy része a szoftver használatba vétel utáni változtatásának költsége.
 - A szoftverköltségek nagyjából 60%-a fejlesztési költség, 40%-a karbantartási költség. Egyéni szoftvereknél az evolúciós költségek gyakran meghaladják a fejlesztési költségeket.

Sokféleség

- A szoftvereknek nagyon sok fajtája van.
- Nem létezik olyan univerzális szoftverfejlesztési módszer vagy eljárás, mely ezek mindegyikéhez alkalmazható.

Szoftverfolyamat (1)

- Egy szoftvertermék előállításához szükséges tevékenységeket jelenti.

Szoftverfolyamat (2)

- Sok különféle szoftverfolyamat létezik, de mindegyik tartalmazza az alábbi négy tevékenységet, melyek alapvető fontosságúak a szoftverfejlesztés szempontjából:
 - **Szoftverspecifikáció:** az ügyfelek és a mérnökök meghatározzák az előállítandó szoftvert és a működésére vonatkozó megkorításokat.
 - **Szoftverfejlesztés (*software development*):** a szoftver tervezése és megvalósítása (programozás).
 - **Szoftvervalidáció:** annak ellenőrzése, hogy a szoftver az-e, amit az ügyfél is szeretne.
 - **Szoftverevolúció:** a szoftver módosítása az ügyfél és a piac változó követelményeire reagálva.

Szoftverfolyamat (3)

- A szoftverfolyamatokat néha az alábbi két kategóriába sorolják:
 - **Terv-alapú (*plan-driven*)**: a folyamat tevékenységeit előre megtervezik és az előrehaladást a tervhez képest mérik.
 - **Agilis (*agile*)**: a tervezés inkrementális, könnyebb a folyamaton változtatni az ügyfelek változó igényei szerint.
- Nincs tökéletes szoftverfolyamat!

Szoftverfolyamat modellek

- Egy **szoftverfolyamat modell**
(szoftverfejlesztési élekciklus (SDLC) modell)
egy szoftverfolyamat egyszerűsített ábrázolása.
- Vannak olyan nagyon általános folyamat modellek, melyek különféle szoftverfejlesztési módszerek leírására használhatók.
 - Például: vízesés modell, inkrementális fejlesztés

Szoftver újrafelhasználás (1)

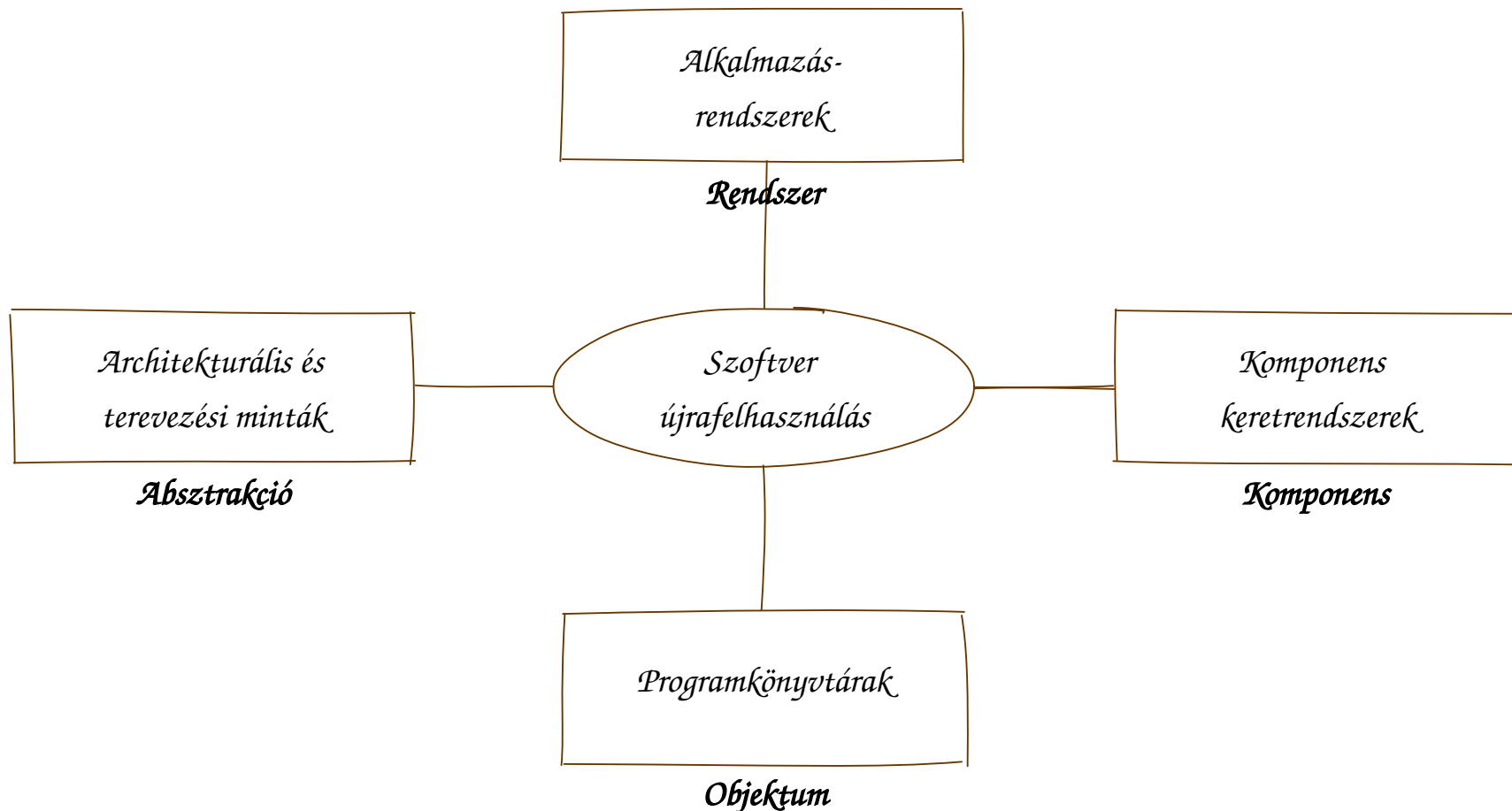
- Az 1960-as évektől az 1990-es évekig a legtöbb új szoftvert a nulláról kezdve (*from scratch*) írták.
 - Az egyetlen számottevő szoftver újrafelhasználás a programkönyvtárak használata volt.
- Azonban 2000-től kezdve széles körben elterjedté váltak a létező szoftverek újrafelhasználására összpontosító szoftverfejlesztési folyamatok (újrafelhasználás-alapú szoftverfejlesztés).

Szoftver újrafelhasználás (2)

- Napjainkban a legtöbb modern szoftverrendszer létrehozása létező komponensek vagy rendszerek újrafelhasználásával történik.
- A nyílt forrású mozgalomnak köszönhetően hatalmas kódbázis áll rendelkezésre újrafelhasználáshoz.
- Létező szoftverek újrafelhasználásával gyorsabban, kevesebb kockázattal és kisebb költséggel fejleszthetők új rendszerek.

Szoftver újrafelhasználás (3)

- A szoftverek újrafelhasználása különböző szinteken lehetséges:

Alkalmazásprogramozási interfész (API) (1)

- Definíció (SWEBOOK):
 - Egy alkalmazásprogramozási interfész (API) egy könyvtár vagy egy keretrendszer által a felhasználók számára alkalmazások írásához exportált és elérhető szignatúrákat jelenti.
 - A szignatúrák mellett egy API mindig közléssel kell, hogy szolgáljon a programok hatásáról és/vagy viselkedéséről.
- Definíció (SEVOCAB):
 - Szoftverkomponens, mely lehetővé teszi, hogy szoftveralkalmazások egymással kommunikáljanak.

Alkalmazásprogramozási interfész (API) (2)

- Egy API specifikáció egy API-t definiáló és leíró dokumentum.
- Azt mondjuk egy API specifikációnak megfelelő szoftverre, hogy implementálja az API-t.
- A szoftvereknek lehet egyedi API-ja, azonban különböző szoftverek implementálhatják ugyanazt az API-t, ami lehetővé teszi az interoperabilitást.
- Az API-k akár szabványosíthatók is.
 - Példák szabványos API-kra:
 - DOM, JDBC, Jakarta Mail, Jakarta Persistence, Python Database API, WebGL, WebSocket, ...

Programkönyvtárak (1)

- Definíció (SWEBOOK):
 - Egy programkönyvtár szoftverek és kapcsolódó dokumentáció olyan együttese, melyet abból a célból terveztek, hogy a szoftverfejlesztést, használatot és karbantartást segítse.
- Egy könyvtár erőforrásokat tartalmaz, mint adatok és kód, és egy jól meghatározott interfésze (API-ja) van.

Programkönyvtárak (2)

- Példák:
 - **C/C++:** Boost könyvtárak, GNU C Library (glibc), OpenCV, OpenSSL
 - **Java:** Apache Log4j 2, Apache Commons könyvtárak (például Commons Lang), Gson, Guava, jackson-databind
 - **JavaScript:** Chart.js, jQuery, React, Three.js
 - **Python:** Matplotlib, NumPy, Requests, seaborn

Keretrendszerek (1)

- Definíció (SWEBOOK):
 - Egy keretrendszer egy részlegesen befejezett szoftverrendszer, mely bizonyos kiterjesztések (például *plugin*-ek) megfelelően történő példányosításával terjeszthető ki.
- Definíció (Schmidt et al.):
 - Egy keretrendszer szoftvertermékek (például osztályok, objektumok és komponensek) olyan integrált együttese, melyek abból a célból működnek együtt, hogy egy újrafelhasználható architektúrát biztosítsanak hasonló alkalmazások egy családjához.

Keretrendszerek (2)

- Egy keretrendszer egy félkész alkalmazás.
 - A fejlesztők a keretrendszer újrafelhasználható komponenseinek kiterjesztésével és testreszabásával alkotnak teljes alkalmazásokat.
- A keretrendszerek egy csontváz architektúrát biztosítanak az alkalmazásokhoz.
- A keretrendszerek jellemzően mintákon alapulnak, mint az architekturális minták és tervezési minták.

Keretrendszerek (3)

- Egy rendszer egy keretrendszerrel történő megvalósításához konkrét osztályokat hozunk létre, melyek a keretrendszer absztrakt osztályaitól örökölnék műveleteket.
- Emellett *callback* metódusokat definiálunk, melyek válaszként kerülnek meghívásra a keretrendszer által felismert eseményekre.

Keretrendszerek (4)

- Inkább a keretrendszer objektumok felelnek a rendszerben a vezérlésért, nem pedig az alkalmazás-specifikus objektumok.
- Ezt a **vezérlés megfordításának** (*Inversion of Control*, IoC) nevezik.
 - Hollywood elvként (*Hollywood Principle*) is ismert („*Don't call us, we'll call you*”).
 - Lásd: Martin Fowler. *Inversion Of Control*. 26 June 2005.
<https://martinfowler.com/bliki/InversionOfControl.html>

Keretrendszerek (5)

- Hátrányuk, hogy természetüktől fogva bonyolultak és hónapokba telhet a megtanulásuk.
- Egy keretrendszer magában foglalhat más keretrendszereket, ahol minden egyes keretrendszert abból a célból terveztek, hogy az alkalmazás egy részének fejlesztését támogassa.
 - Egy keretrendszer használható egy teljes alkalmazás létrehozásához vagy annak csupán egy részének, például a grafikus felhasználói felületnek a megvalósításához.

Keretrendszerek (6)

- Példa keretrendszer használatára (JavaFX):

```
1  import javafx.application.Application;
2  import javafx.scene.control.Label;
3  import javafx.scene.Scene;
4  import javafx.scene.layout.StackPane;
5  import javafx.stage.Stage;
6  import javafx.scene.text.Font;
7
8  public class HelloWorld extends Application {
9
10     @Override
11     public void start(Stage stage) {
12         var label = new Label("Hello, World!");
13         label.setFont(Font.font(40));
14         var scene = new Scene(new StackPane(label), 400, 400);
15         stage.setTitle("Hello, World!");
16         stage.setScene(scene);
17         stage.setResizable(false);
18         stage.show();
19     }
20
21     public static void main(String[] args) {
22         launch();
23     }
24
25 }
```

Keretrendszerek (7)

- Keretrendszerek fajtái:
 - Alkalmazásfejlesztési keretrendszerek
 - Webalkalmazás keretrendszerek/webfejlesztési keretrendszerek
 - Keresztplatformos alkalmazásfejlesztési keretrendszerek
 - Mobil alkalmazásfejlesztési keretrendszerek
 - Perzisztencia keretrendszerek
 - Teszt automatizálási keretrendszerek
 - Gépi tanulási keretrendszerek
 - ...

Keretrendszerek (8)

- Alkalmazásfejlesztési keretrendszerek:
 - .NET <https://dotnet.microsoft.com/>
 - Micronaut (programozási nyelv: Java)
<https://micronaut.io/>
 - Mono <https://www.mono-project.com/>
 - Spring Framework (programozási nyelv: Java)
<https://spring.io/projects/spring-framework>

Keretrendszerek (9)

- Webalkalmazás keretrendszerek/webfejlesztési keretrendszerek:
 - *Front-end* keretrendszerek:
 - Angular (programozási nyelv: TypeScript) <https://angular.dev/>
 - Vue.js (programozási nyelv: TypeScript) <https://vuejs.org/>
 - *Backend* keretrendszerek:
 - Django (programozási nyelv: Python) <https://www.djangoproject.com/>
 - Express (programozási nyelv: JavaScript) <https://expressjs.com/>
 - Play Framework (programozási nyelv: Scala) <https://www.playframework.com/>
 - *Full-stack* keretrendszerek:
 - Meteor (programozási nyelv: JavaScript) <https://www.meteor.com/>
 - Rails (Ruby on Rails) (programozási nyelv: Ruby) <https://rubyonrails.org/>

Keretrendszerek (10)

- Keresztplatformos alkalmazásfejlesztési keretrendszerek:
 - JavaFX (programozási nyelv: Java) <https://openjfx.io/>
 - Qt (programozási nyelv: C++) <https://www.qt.io/>
- Mobil alkalmazásfejlesztési keretrendszerek:
 - Flutter (programozási nyelv: Dart) <https://flutter.dev/>
 - React Native (programozási nyelv: C++, Java, JavaScript, Objective-C) <https://reactnative.dev/>

Keretrendszerek (11)

- Perzisztencia keretrendszerek:
 - EclipseLink (programozási nyelv: Java)
<https://eclipse.dev/eclipselink/>
 - Entity Framework (programozási nyelv: C#)
<https://learn.microsoft.com/ef/>
 - Hibernate ORM (programozási nyelv: Java)
<https://hibernate.org/orm/>

Keretrendszerek (12)

- Teszt automatizálási keretrendszerek:
 - GoogleTest (programozási nyelv: C++)
<https://github.com/google/googletest>
 - Jest (programozási nyelv: TypeScript) <https://jestjs.io/>
 - JUnit (programozási nyelv: Java) <https://junit.org/junit5/>
 - Selenium <https://www.selenium.dev/>
 - unittest (programozási nyelv: Python)
<https://docs.python.org/3/library/unittest.html>

Keretrendszerek (13)

- Gépi tanulási keretrendszerek:
 - Deeplearning4j (programozási nyelv: Java, C++)
<https://deeplearning4j.konduit.ai/>
 - Keras (programozási nyelv: Python) <https://keras.io/>
 - PyTorch (programozási nyelv: Python, C++)
<https://pytorch.org/>

Platformok (1)

- Definíció (SEVOCAB):
 - Olyan számítógép vagy hardvereszköz és/vagy a hozzá tartozó operációs rendszer, vagy egy virtuális környezet, ahol szoftverek telepíthetők és futtathatók.
- A platform kifejezés tehát azt a hardver vagy szoftver környezetet jelenti, melyben egy program fut.

Platformok (2)

- Példák platformokra:
 - .NET <https://dotnet.microsoft.com/>
 - Android <https://www.android.com/>
 - Arduino <https://www.arduino.cc/>
 - AWS (Amazon Web Services) <https://aws.amazon.com/>
 - CUDA <https://developer.nvidia.com/cuda-zone>
 - Google Cloud <https://cloud.google.com/>
 - Mono <https://www.mono-project.com/>
 - Node.js <https://nodejs.org/>
 - Oracle Database <https://www.oracle.com/database/>
 - TensorFlow <https://www.tensorflow.org/>
 - Web platform
 - ...

SDK-k (1)

- Egy szoftverfejlesztő készlet (*software development kit*, SDK) eszközök egy olyan gyűjteménye, mely alkalmazások egy adott platformra történő fejlesztéséhez szükséges.
 - Különféle eszközöket és erőforrásokat tartalmaz, mint például fordítók, könyvtárak és/vagy keretrendszerek, dokumentáció és mintakódok.

SDK-k (2)

- Példák SDK-kra:
 - AWS SDKs <https://aws.amazon.com/developer/tools/>
 - Cloud SDK <https://cloud.google.com/sdk>
 - Dart SDK <https://dart.dev/get-dart>
 - Facebook SDK for Android
<https://github.com/facebook/facebook-android-sdk>
 - Facebook SDK for iOS
<https://github.com/facebook/facebook-ios-sdk>
 - JDK-k, például OpenJDK <https://openjdk.org/>
 - Raspberry Pi Pico SDK <https://github.com/raspberrypi/pico-sdk>

IDE-k

- Egy integrált fejlesztői környezet (*integrated development environment*, IDE) egy egységes keretrendszerben és felhasználói felületen keresztül biztosít szoftvereszközöket a szoftverfejlesztés különböző vonatkozásaihoz.
- Az IDE-k általában egy bizonyos programozási nyelven történő fejlesztést támogatnak, mint például Java.
- Kódszerkesztők (*source-code editors*) és IDE-k:
 - Például a Notepad++, a Sublime Text és a Visual Studio Code csupán kódszerkesztők.
 - Például az Apache NetBeans, az Eclipse IDE-k, az IntelliJ IDEA és a Visual Studio pedig IDE-k.

További ajánlott olvasnivaló

- Rob Eisenberg. *Libraries and Frameworks and Platforms, Oh My!* September 5, 2023.
<https://eisenbergeffect.medium.com/libraries-and-frameworks-and-platforms-oh-my-f77a0ec3d57d>